

Pavilion in Krakow

Zaraz po wyślizganej kamiennej ścianie na Wawelu, pod którą ponoć znajduje się czakra, Wyspiański 2000 jest najczęściej dotykana budowlą Krakowa. Next to the Wawel Castle stone wall, which has been worn smooth because it reportedly hides a chakra, Wyspiański 2000 is the most frequently touched building in Krakow.

Pawilon wystawowo-informacyjny Wyspiański 2000 | Wyspiański 2000 Exhibition and Information Pavilion

Kraków, plac Wszystkich Świętych 2

Idea | Idea: Andrzej Wajda

Autorzy | Architects:

Ingarden & Ewý, Architekci, architekt Krzysztof Ingarden

Współpraca autorska | Associate architect:

Jacek Ewý

Współpraca | Collaboration: zespół projektowy:

architekci Jacek Dubiel (architekt prowadzący), Piotr Hojda, Krzysztof Stepniak, Bartosz Haduch, Sebastian Mochaj, Jakub Wagner

Architektura wnętrz | Interior design:

Ingarden & Ewý oraz architekci wnętrz Agnieszka Cwynar-Łaska, Marta Spodar

Technologia produkcji klinkierowych kształtek | Production technology of clinker

profiles: Ryszard Balak, Edward Sus

Konstrukcja | Structural engineering: Biuro

Konstrukcyjne SC, Jan Grabacki, Mariusz Szefer

Inwestor | Client: Fundacja Wyspiański 2000

(2000-2005); Miasto Kraków (od roku 2005)

Wykonawca | General contractor:

Budostał 2 SA

Powierzchnia terenu |

Site area: 297 m²

Powierzchnia zabudowy |

Building area: 269 m²

Powierzchnia użytkowa |

Usable floor area: 644 m²

Powierzchnia całkowita |

Total area: 856 m²

Kubatura | Volume: 4114 m³

Projekt koncepcyjny | Concept design: 1998

Projekt | Design: 2001-2005

Realizacja | Construction:

2006-2007

Koszt inwestycji | Cost of investment:

10 600 000 PLN

1. Stanisław Wyspiański, Święty Stanisław, karton do witraża dla katedry na Wawelu, 1900-1902, pastel, 436 x 148 cm, Muzeum Narodowe Kraków

2. Pl. Wszystkich Świętych, od lewej: pawilon

Wyspiański 2000, urząd miejski, kościół

franciszkanów

3. Przekrój A-A

1. Stanisław Wyspiański, Saint Stanislaus, carton for a stained glass window in the Wawel cathedral, 1900-1902, pastel, 436 x 148 cm, National Museum in Kraków

2. Pl. Wszystkich Świętych; from the left: Wyspiański

2000 pavilion, City Office, Franciscan church

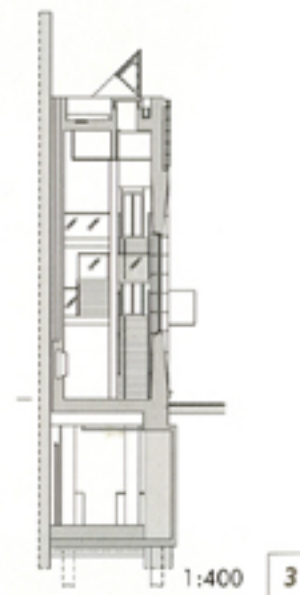
3. A-A section

Na początku czerwca tego lata w ramach obchodów 750-lecia lokacji Krakowa, został otwarty pawilon wystawowo-informacyjny Wyspiański 2000. Głównym elementem fasady budynku, mieszczącego się w zabytkowym centrum miasta, są czterometrowej wysokości witraże przedstawiające św. Stanisława oraz polskich monarchów: Kazimierza Wielkiego i Henryka Pobożnego. Wykonano je współcześnie w znanym Krakowskim Zakładzie Witrażów S.G. Żeleński, między innymi z wykorzystaniem zachowanego, oryginalnie barwionego szkła z początku XX wieku. Zrealizowane zostały na podstawie kartonów Stanisława Wyspiańskiego do planowanych witraży ambity katedry wawelskiej. Zgodnie z intencją Andrzeja Wajdy, pomysłodawcy

i autora koncepcji pawilonu – budynek miał uświetnić festiwal Kraków 2000 – Europejska Stolica Kultury w 2000 roku. Tak się jednak nie stało – zrealizowano go dopiero po ośmiu latach (w 2005 roku inicjatywę przejęło miasto). Przy nowo otwartym budynku staraniem miejskich władz został urządzony okrągły plac z ławkami. O podłużnym kształcie obiektu przesądziły wymogi konserwatorskie, wedle których obrys murów pawilonu pokrywa się z nieistniejącą od lat trzydziestych zeszłego wieku kamienicą. Projektanci mogli nawiązać do architektonicznych wizji samego Wyspiańskiego, na przykład do jego koncepcji „akropolizacji” Wawelu. Jednak źródłem inspiracji stały się dla nich inne, niearchitektoniczne motywy z oeuvre artysty: scenografie

teatralne i metaloplastyka. Układ pawilonu nawiązuje do projektu scenografii Legendy II, w której witraże zajmowały centralne miejsce wydłużonej sceny. Ruchome kształtki klinkierowe o długości 50 cm tworzące „skórę” budynku ozdobiono uproszczonym, wyciskany motywem liścia kasztanowca – jego oryginał pojawił się na balustradzie klatki schodowej siedziby Towarzystwa Lekarskiego przy ul. Radziwiłłowskiej w Krakowie. Kształtki wykonano w cegielni Ceramsus w Pogolewie Małym nad Odrą, miejscowości słynącej z unikalnych właściwości tamtejszej gliny czerupowej, wydobywanej w dawnym odrzańskim korycie. Specjalna technologia produkcji umożliwiła zminimalizowanie odkształceń – są to bowiem najdłuższe kształtki klinkierowe, jakie

dotychczas wyprodukowano w Europie. Od strony wejścia do budynku przy ulicy Grodzkiej, na zamontowanych w ścianie ekranach plazmowych, prezentowane są pastele Wyspiańskiego – cykl widoków Plant, portrety i fragmenty witraży.

W architekturze pawilonu dyskurs symboliczny przeplata się z dosłownym, a historyczny ze współczesnym. Do wielowątkowej całości dodano cytaty z międzywojennego modernizmu i modne gadżety. Forma narożnika nasuwa skojarzenia z kasami biletowymi kin międzynarodowej sieci Odeon; szklany walec może sprawiać wrażenie elementu zaczerpniętego z twórczości Ericha Mendelsohna. „Skóra” obiektu, łamacze światła oraz minimalistyczny balkon to już dzisiejszy repertuar. Użyty na fasadzie wapień i elementy

4. Widok ogólny pl. Wszystkich Świętych
5. Sytuacja. Oznaczenia: 1 – pawilon Wyspiański 2000; 2 – urząd miejski; 3 – kościół franciszkanów
6. Widok ogólny od strony północno-zachodniej

4. Pl. Wszystkich Świętych, general view
5. Site plan. Key: 1 – Wyspiański 2000 pavilion; 2 – City Office; 3 – Franciscan church
6. North-west view

cegłane nawiązują do historycznego entourage'u, choć rola pawilonu jako symbolicznego łącznika pomiędzy kościołami franciszkanów i dominikanów wydaje się nie do końca przekonująca.

Dwukondygnacyjny budynek składa się z części wystawienniczej, punktu informacji miejskiej, biura, sali konferencyjnej oraz zaadaptowanych podziemi dawnej kamienicy, których przeznaczenie jeszcze nie jest określone (architekci zaprojektowali tam bar).

Zywe, entuzjastyczne reakcje przechodniów są dowodem na to, że obiekt przyciąga uwagę. Zaraz po wysłizganej kamiennej ścianie na Wawelu, pod którą ponoć znajduje się czakram, Wyspiański 2000 jest najczęściej dotykaną budowlą Krakowa – wiele osób próbuje zrozumieć mechanizm ruchomych kształtek umocowanych na stalowych cięgnach. Stąd konieczna stała się ochrona budynku nocą. To właśnie po zmroku – kiedy rozproszone światło wydostaje się na zewnątrz przez szczeliny między rzędami glinianych dachówek – pawilon zaczyna szczególnie intrygować.

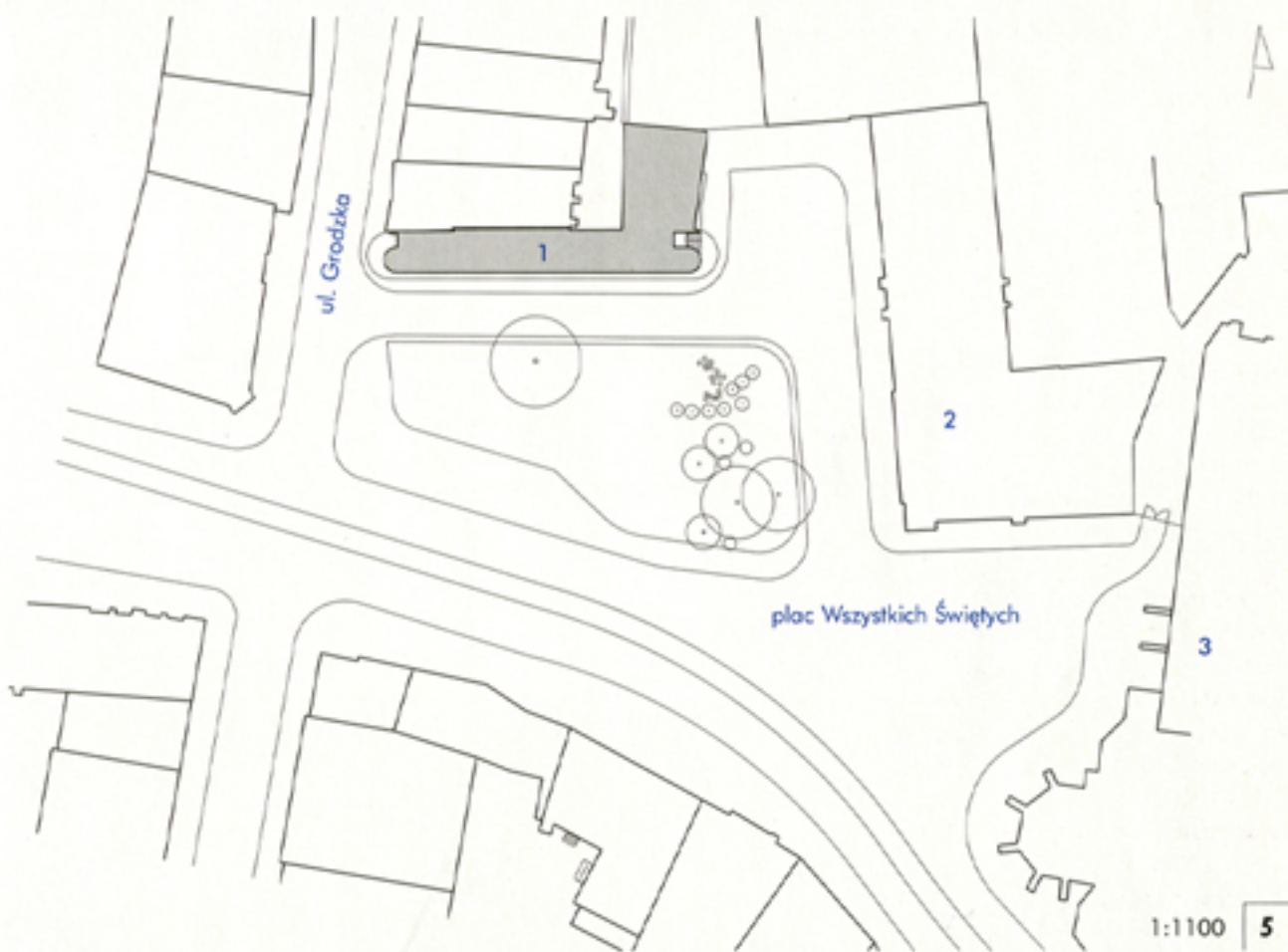
Realizacja ta przelamuje złą passę, która dotknęła krakowską architekturę. Od kilku lat każdej inwestycji i każdemu projektowi w mieście towarzyszy protest. W takiej atmosferze na ogół przestaje się myśleć o jakości i dopracowanym detalu. Pawilon Wyspiański 2000 dowodzi jednak, że nawet w centrum starego Krakowa można wznieść budynek nowoczesny, operujący współczesnymi środkami wyrazu. W tym przypadku warto było czekać.

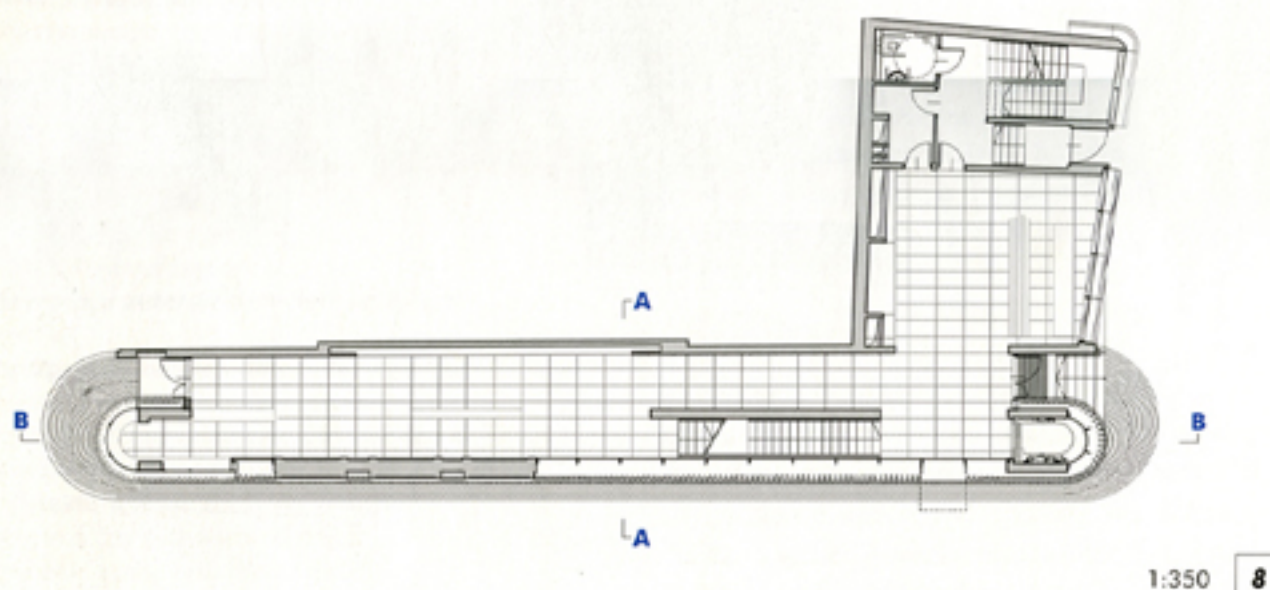
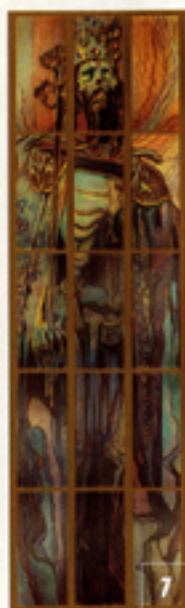
Tomasz Ogiński
Zdjęcia: **Krzysztof Ingarden**

Założenia autorskie:

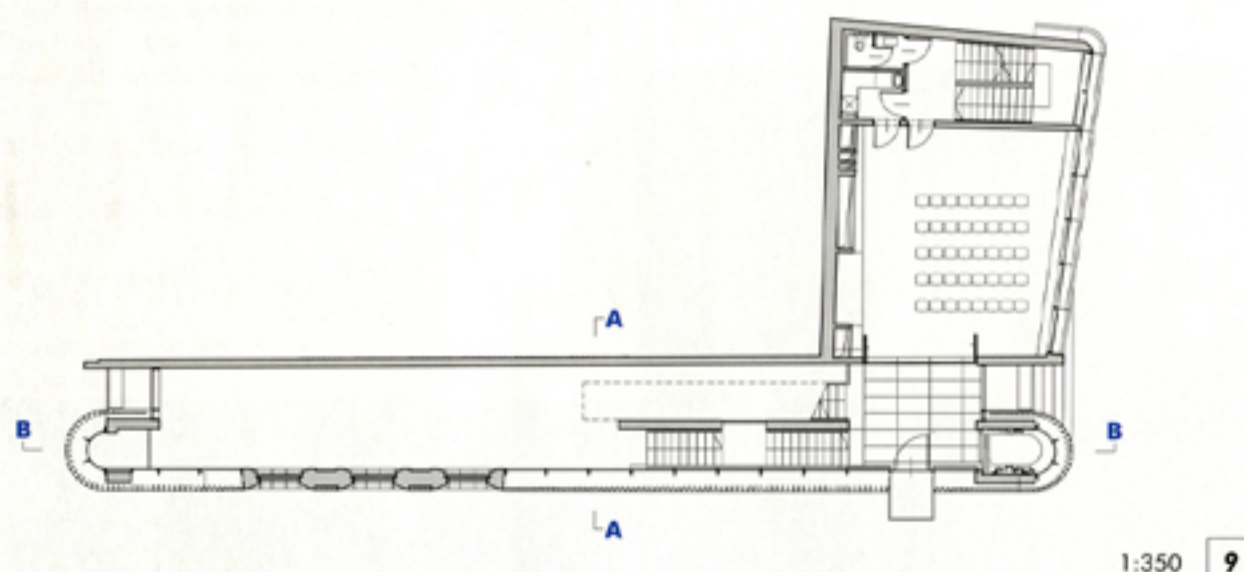
Pawilon Wyspiański 2000 został zlokalizowany w ścisłym centrum historycznej tkanki Krakowa, na działce po wyburzonej w 1939 roku kamienicy Pod Lipką. Z uwagi na to, iż jedynym dopuszczalnym konserwatorsko zabiegiem w tym miejscu było odtworzenie historycznego gabarytu, forma pawilonu wpisuje się w historyczną wysokość kamienicy, a jego ściany usytuowane są na obrysie murów poprzedniego układu.

Ekspozycja witraży wraz z przestrzenią wystaw zmiennych tematycznie związanych z Wyspiańskim została zaplanowana jako jednoprzestrzenne wysokie wnętrze z wejściami od strony ul. Grodzkiej i od strony urzędu miasta.

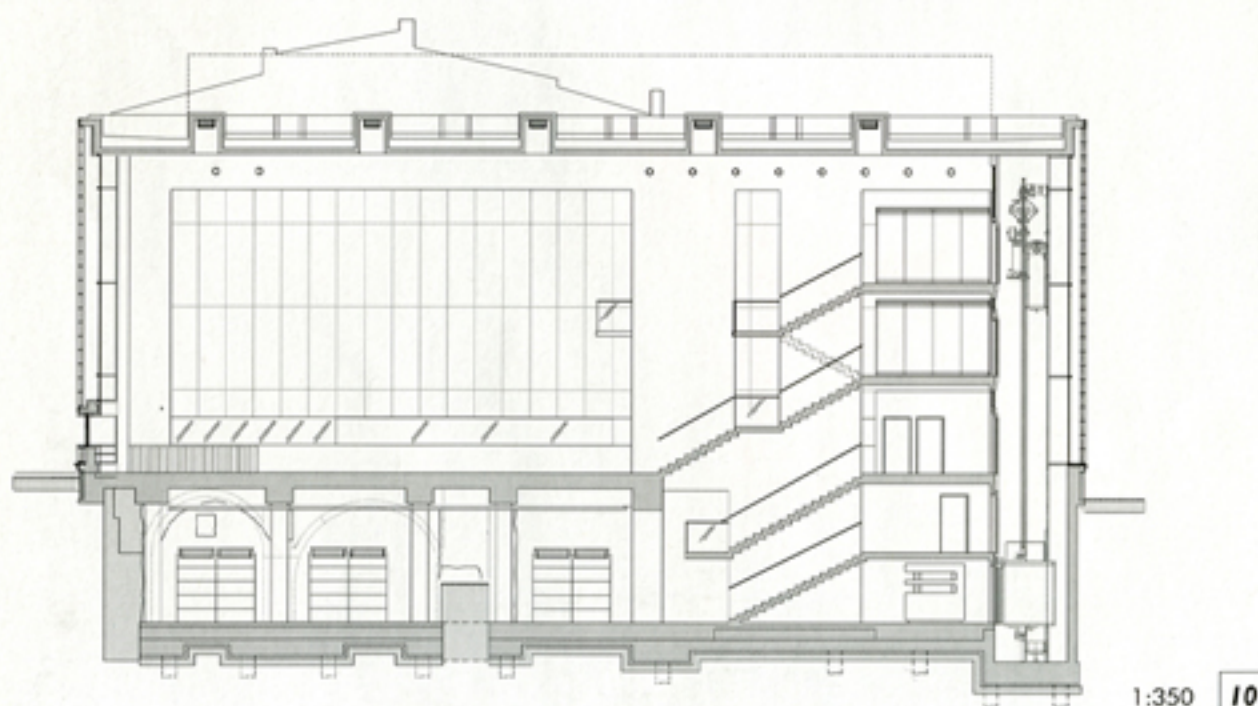

1:350 8

1:350 9

1:350 10

Inspiracją formalną rzutu budynku stał się szkic Wyspiańskiego do scenografii teatralnej *Legendy II*, przedstawiający projekt dekoracji o podobnych proporcjach do działki, na której stanął pawilon. Jednak zasadniczym zadaniem projektowym było znalezienie właściwej relacji nowego obiektu z historycznym otoczeniem placu, na którym po stronie zachodniej dominują pałac Wielopolskich i kościół franciszkanów, a po południowej kościół dominikanów. Odniesieniem attyki pawilonu – krytej blachą tytanowo-cynkową i porośniętej winobluszczem – jest attyka pałacu Wielopolskich. Zaokrąglone narożniki budynku są ukłonem w stronę naprzeciwległego narożnika ul. Grodzkiej i secesyjnych, miękkich form elewacji i dachu pałacu Wielopolskich.

Zakładana w projekcie transparentność pawilonu w szczególny sposób odbierana jest po zmroku, kiedy to światło wewnętrzne sączy się na zewnątrz poprzez szczeliny w ceglach tworząc delikatną poświatę. Efekt ten udało się osiągnąć poprzez nietypowe rozwiązanie montażu kształtek ceramicznych, które są nawleczone na stalowe ciężna rozpięte bez podparcia pośredniego pomiędzy dachem a cokolem. Ponadto odpowiednie ustawienie kształtek ceglanych tworzy strefę cienia wokół witraży, a otwiera wewnątrz na plac w strefie funkcji informacyjnych.

Krzysztof Ingarden

The Wyspiański 2000 exhibition and information pavilion in the center of Krakow was opened to celebrate the 750th anniversary of granting the city its municipal charter. It was constructed on the initiative of Andrzej Wajda, renowned Polish film director. Art Nouveau stained glass windows presenting St. Stanislas, King Casimir the Great and Prince Henry the Pious are the main element of the façade; they were produced according to cartons made for Wawel Cathedral by Stanisław Wyspiański, Krakow painter and playwright from the turn of the nineteenth and twentieth century. The building has an elongated shape, because conservation principles required the pavilion walls to follow the outline of the foundations of a tenement house which was demolished in the 1930s. Limestone and brick elements on the façade refer to the historic surroundings: Gothic Franciscan and Dominican churches. Some contemporary details were added: brise-soleils, a minimalist balcony and a "skin", constructed of movable clay profiles, the longest ever produced in Europe, threaded on steel tension members.

Krzysztof Ingarden (dyplom WA PK 1982, doktorat 1987), prof. Krakowskiej Szkoły Wyższej i prodziekan Wydziału Architektury Sztuk Pięknych KSW, od 1998 roku prowadzi biuro Ingarden & Ewý, Architekci w Krakowie. Laureat I nagrody Contractworld Award, Hanower 2007 – za projekt Pawilonu Polskiego EXPO 2005 w Aichi w Japonii

Krzysztof Ingarden (1982, University of Technology in Krakow, Ph.D. in 1987), professor at the Krakow University College, deputy dean of the Architecture and Fine Arts Faculty of the KUC, since 1998 has headed Ingarden & Ewý, Architekci practice in Krakow. Winner of the First Contractworld Award, Hannover 2007 for the design of the Polish Pavilion EXPO 2005, Aichi, Japan

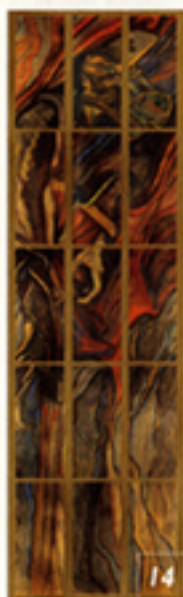
12

7. Stanisław Wyspiański, Kazimierz Wielki, karton do witraża dla katedry na Wawelu, 1900-1902, pastel, 436 x 148 cm, Muzeum Narodowe Kraków
8. Rzut portalu
9. Rzut pierwszego piętra
10. Przekrój B-B
11. Krzysztof Ingarden, fot. Andrzej Świątek
12. Fragment elewacji północnej
13. Widok ogólny od strony północnej

7. Stanisław Wyspiański, Casimir the Great, carton for a stained glass window in the Wawel cathedral, 1900-1902, pastel, 436 x 148 cm, National Museum in Kraków
8. Ground floor plan
9. First floor plan
10. B-B section
11. Krzysztof Ingarden. Photo Andrzej Świątek
12. Fragment of the north facade
13. North view

13

14. Stanisław Wyspiański, Henryk Pobożny, karton do witraża dla katedry na Wawelu, 1900-1902, pastel, 436 x 148 cm, Muzeum Narodowe Kraków

15-19. Fragmenty wnętrza

14. Stanisław Wyspiański, Prince Henry the Pious, carton for a stained glass window in the Wawel cathedral, 1900-1902, pastel, 436 x 148 cm, National Museum in Kraków

15-19. Fragments of interiors

